

Komlóssy József fél éves nagyváradai polgármesterségét érintő részletek

Fleisz János :Centrumból perifériára
Nagyvárad átalakulása 1919 és 1930 között
c. könyvből

Az impériumváltozás és következményei

Egy város történetében vannak olyan helyzetek, amelyek hosszú időre meghatározzák fejlődésének további menetét. Ilyen sorsfordító esemény volt Nagyvárad számára az úgynevezett impériumváltozás, amely a román fennhatóság kiterjesztését jelentette 1919. április 20-án. Aznap Traian Moşoiu (1868-1932) tábornok - a román északi seregek főparancsnoka - kíséretével átvette a város kormányzását és Nagyvárad katonai parancsnokának Holban tábornokot nevezte ki. Ő már másnap, 1919. április 21-én - húsvét hétfő reggelén - bejelentette, hogy „Nagyvárad a mai naptól kezdve Nagyromániához tartozik.”...

*

Április 24-én Nagyváradra érkezett Aurel Lazăr, a nagyszebeni Erdélyi Kormányzó Tanács teljhatalmú megbízottja, aki három nap múlva, 1919. április 27-én összehívatta a város és a megye tisztviselőit, hogy a Román Kormányzó Tanács nevében átvegye a hatalmat. Felszólította őket, hogy tegyék le mindannyian az esküt a román királyságra. A városi tanács tagjai azt terjesztették elő, hogy elégedjen meg egy deklarációval, addig míg az ország sorsáról végleges döntés születik, s Lazăr azonban, hivatkozva az antant által 1916. augusztusában aláírt szerződésre, amely értelmében Bihar megye és Nagyvárad a román államhoz tartozik, követelte az eskü letételét és kijelentette, hogy különben elvesztik jogaikat. Ugyanakkor biztosította őket, hogy *„a wilsoni elvek alapján a közigazgatás magyar marad továbbra is, és az 1918. október 18-ig hozott magyar törvények továbbra is érvényben maradnak.”* Ezek után a városi tanács tagjai letették a hivatali esküt.

*

1919. július 31-én a városi tisztviselők eskütételére került sor. Akik nem voltak hajlandók letenni az esküt, arra hivatkozva, hogy a város hovatartozása a nemzetközi jog szerint még nem dőlt el, állásukról kénytelenek voltak lemondani. Ezek között volt Lukács Ödön is, aki 1919. július 31-én lemondott a polgármester-helyettesi pozíciójáról. Utóbb őt elbocsátották, mert ragaszkodott ahhoz, hogy az oktatási nyelv az iskolákban magyar maradjon, amit nem fogadtak el. Júliustól kezdve a Kormányzó Tanács polgármesternek Komlóssy Józsefet nevezte ki, aki hajlandó volt letenni az esküt.

Szeptemberben az iskolakérdés vitái mellett a kiutasítások kerültek előtérbe. Az összes, Nagyváradra 1914. augusztus 1. után beköltözötteknek, akik nem töltöttek be hivatalt, el kellett hagyniuk a várost. A vonatkozlekedés már régebben megindult, de október 1-ig csak utazási igazolvánnyal lehetett közlekedni. Ugyancsak szeptemberben vonták ki a forgalomból a magyar postabélyegeket és helyükre román „lei” és „bani”értékjelzésű bélyegeket forgalmaztak. A leveleket továbbra is cenzúrázták, sőt a cenzúra hivatal bejelentette, hogy a nehezen olvasható, két oldalnál hosszabb leveleket megsemmisítik.

Az alig berendezkedett új hatalom 1919 szeptemberében megindította az offenzívát a város teljes beintegrálása érdekében. Nagyvárad város Térparancsnoksága nevében Boerescu térparancsnok körrendeletét bocsátott ki, amelynek szövege mutatta a jövőbeli szándékot: *„Az érvényben lévő haditörvények értelmében a magyar nemzeti színek viselése Nagy Románia területén tiltva van. Ezen rendelethez képest elrendelem és felhívom Nagyvárad lakosságának figyelmét arra, hogy az ellenszegülőket, kik a magyar nemzeti színeket ezután is viselni fogják, azonnal tartóztassák le és állítsák elő ezen parancsnokságnál.”* A lakásrekvirálások is elkezdődtek, az esküt nem tett tisztviselők

lakásait, illetve a négyen felüli szobákat vették hatóságilag igénybe. Külön rendelet utasított a román nyelvű cégfeliratok 1919. október 1-től történő használatára

A város helyzetének ilyen szintű megváltoztatása mellett Komlóssy József már nem akart asszisztálni, egészségügyi okokra hivatkozva nyugdíjaztatását kérte, amit egyelőre nem hagytak jóvá. (1919. szeptember 18.)

*

1919. november 24-én érkezett Nagyváradra Gheorghe Mărdărescu tábornok, aki Nagyvárad térparancsnokává Râmniceanu alezredest nevezte ki. Ő rögtön hozzájárult a város románosításához. Elrendelte: *„Valamennyi hivatalos felírást, elsősorban és minden üzletfelírást általában román nyelvűekkel azonnal fel kell cserélni.”* A román felirat alatt fele akkora betűkkel a magyar felirat is megmaradhatott. Az 1920. január 15-ig kötelezően végrehajtandó további fontosabb rendeletek a következők voltak: *„Azonnal megváltoztatandók az utcák elnevezései és feliratai a magyarból, ahogy most vannak románra... Minden hatóság: prefektúra, rendőrség, iskola slb. azonnal tűzzön ki épületére román nemzeti színű zászlót és azt folyton tartsa ott. Minden kereskedőnek, üzletnek, sőt az egész népességnek kötelezővé teszem, hogy legyen román nemzeti színű zászlója, amelyet a román nemzeti ünnepek alkalmával ki kell tűzni házaikra.”*

Nagyváradon a trianoni békeszerződés határozatai 1920. január 23-án váltak közismertté és nagy megrökönyödést váltottak ki a magyar lakosságból. A városban a hangulat nyomott volt, ehhez a már 1919 áprilisában elkezdődött hadiállapot, ostrom- állapot és cenzúra is jelentős mértékben hozzájárult. Felgyorsultak a repatriálások, tömegesen voltak kénytelenek vasúti vagonokban lakni a váradi nagyállomáson, mivel az eskü megtagadása a lakás és gyakran az állampolgárság elvesztését jelentette, amelyet kitoloncolás követett. 1920 folyamán a gazdasági káosz, a társadalmi bizonytalanság közepette újabb intézkedések születtek, amelyek Nagyvárad lakosságát súlyosan érintették. Február 1-től felmentették az esküt nem telt városi tisztviselőket, majd 50 utca nevét románra változtatták, később a városi tanács lemondott a színházról és bérbeadta. Időközben a méltánytalan eljárások miatt súlyosan megbetegedett, Komlóssy József polgármester helyett 1920. február 8-án Coriolan Bucico-t nevezték ki, akit azonban a polgármesteri székbe csak 1920. május 31-én iktattak be.